

System Rodzinny

Jak relacje , w rodzinie wpływają na Dziecko ?

Rodzina jako system

- Rodzina to podstawowa komórka, w której rozwija się każde nowe życie. W związku z tym, iż każdy z nas wywodzi się z rodziny, tym istotniejsza okazuje się być jej rola w naszym rozwoju jako ludzi oraz funkcjonowaniu w życiu
- Rodzina w kontekście jej rozumienia rozpatrywana jest często jako system. Czym jest zatem system?

Jest to złożony zespół elementów, które wspólnie tworzą całość. Jak każdy system również ten rodzinny dąży nieustannie do stanu homeostazy, czyli równowagi. W życiu codziennym rodziny to nic innego jak tylko wszelkiego rodzaju zachowania i działania podejmowane by system rodzinny utrzymać w stałym i niezachwianym stanie.

Każdorazowe wydarzenie, które odbiega od przyjętych w rodzinie standardów, schematów działania wywołuje w nim duże poruszenie i zaburzenie normalnego funkcjonowania. Przejawia się to przez zmianę i intensyfikację emocji w członkach systemu rodzinnego. Nietypowe reakcje i zachowania, w sytuacjach dotychczas zwyczajnych i powtarzających się nieraz codziennie. W sytuacji, gdy homeostaza systemu rodzinnego zostanie zaburzona dąży on do jej przywrócenia. Realizuje to w różny sposób, m.in. poprzez przywrócenie do dawnych zachowań i reakcji elementu systemu, którego ta zmiana dotyczy lub poprzez przystosowanie do obecnego (po zmianie) sposobu funkcjonowania.

Środowisko rodzinne jako czynnik warunkujący rozwój dziecka

- Środowisko to system zależności zachodzących między jednostką a otaczającą ją rzeczywistością. „To przestrzeń życiowa człowieka obejmująca całość warunków biologicznych, społecznych i materialnych określających jego byt i działalność” (Kupisiewicz, Kupisiewicz, 2009: 176)
- W skład środowiska wchodzi ludzie, zdarzenia, rzeczy i zjawiska. Główne jego rodzaje to: środowisko naturalne, kulturalne i społeczne

Główne rodzaje środowiska

- Środowisko naturalne (czynniki geograficzne , bioklimatyczne , przyrodnicze)
- Środowisko kulturowe (wartości , tradycje , szeroko pojęta twórczość , poglądy , zachowania)
- Środowisko społeczne (osoba lub grupa osób , z którą człowiek ma kontakt pośredni lub bezpośredni)
- Źródło: opracowanie własne na podstawie: Przetacznikowa, Włodarski 1998, s. 421—422

Relacje rodzinne

- Dziś każda rodzina szuka samodzielnie najlepszego dla siebie układu relacji i wzajemnych powiązań. Obowiązuje wiele modeli rodziny a każdy z nich może pełnić funkcję wzorca i zapewniać członkom rodziny życie w szczęściu i harmonii.
-
- Nie dążymy już za wszelką cenę do budowania rodziny w klasycznym rozumieniu – z obojgiem rodziców, dziećmi i dziadkami w orbicie. Równie często w krajobrazie życia rodzinnego widzimy samotnych rodziców, rodziny po rozwodach czy rodziny zrekonstruowane. Każda z tych struktur uważana jest za normę i punkt odniesienia dla siebie samej.
  - Nie uważamy już, jak dawniej, że to struktura rodziny stanowi przepis na szczęście. Wiemy dziś, że wyłącznie jakość relacji o tym przesądza. Są rodziny patchworkowe, czyli zrekonstruowane, które bardzo dobrze poukładały sobie relacje pomiędzy przybranym rodzeństwem, byłymi małżonkami i ich partnerami, na dwa czy trzy domy. A może być rodzina tradycyjna, ale wewnętrznie bardzo skonfliktowana.

Trudności w relacjach rodzinnych

Trudności w relacjach wewnątrz rodziny możemy uchwycić, biorąc pod uwagę różnego rodzaju czynniki, które mogą je wywoływać. Trudności w relacjach rodzinnych mogą wynikać z następujących czynników:

1. Cykl życia członków rodziny

Rodzina jako struktura – ale przede wszystkim każdy z jej członków – zmienia się w czasie. Dzieci dojrzewają i dorastają, zmieniają się ich potrzeby, zdolności poznawcze, emocje. Podobnie rodzice. Bierzemy pod uwagę rozwój zarówno dzieci, jak i dorosłych członków rodziny.

2. Czynniki wewnętrzne

Czynnikiem wewnętrznym mogącym prowadzić do trudności w relacjach rodzinnych może być zdiagnozowanie u dziecka zaburzeń rozwojowych, przez które będzie się ono borykać z dodatkowymi wyzwaniami.

3. Czynniki zewnętrzne

Utrata pracy, rozstania, przewlekłe choroby, uzależnienia, również ostatnio – izolacja wynikająca z pandemii. Nie żyjemy w odosobnieniu, każdy z nas poddawany jest dużej liczbie zewnętrznych bodźców, które wpływają na nas i naszą rodzinę. Każdy z nich może się przyczynić do powstania różnych napięć. Dorosły czy dziecko doświadcza ich w zewnętrznym środowisku – w pracy, w przedszkolu i szkole. Przynosi te emocje do domu, a one rzutują na relacje z pozostałymi członkami rodziny.

4. Ciągłość międzypokoleniowa

W poprzednich pokoleniach każdego z członków rodziny obecne były jakieś przekonania i wzorce relacji. Rodzina często kontynuuje te wzorce, nawet jeśli nie do końca świadomie. Niekoniecznie rodzice myślą w ten sposób: „Moja matka tak postępowała, więc i ja tak będę robić”. Częściej nie uświadamiają sobie, że postępują według jakiegoś wzorca, który powtarzają. Wtedy mówimy o transmisji międzypokoleniowej.

Diagnoza trudności ,w relacjach rodzinnych

- **Obserwacja** relacji rodzinnych w formie swobodnej bądź ustrukturyzowanej, na podstawie wybranej teorii – polecana jest szczególnie teoria przywiązania Johna Bowlby’ego i koncepcję stylów przywiązania Mary Ainsworth. Zakłada ona, że na wczesnym etapie życia (pierwszy rok, szczególnie 6.-8. miesiąc życia) dziecko wybiera jednego opiekuna – osobę, do której się przywiązuje. Stanowi to dla niego bazę, daje poczucie bezpieczeństwa i podstawę dalszego zdrowego rozwoju. Obserwacja zachowania dziecka pozwala ocenić, na ile kompetentnie opiekun (najczęściej rodzic, matka) zaspokaja potrzeby dziecka.
Wiek: 0-3 lata.
- **Diagnoza Więzi Rodzinnych:** poprzez **zabawę** dzieci mogą pokazać, jak wyglądają relacje rodzinne. Narzędzie bada m.in.: siłę więzi w rodzinie, hierarchię, granice rodziny, kompetencje rodziców, postawy rodzicielskie.
Wiek: 5-13 lat.

• **Test Relacji Rodzinnych (TRR):** dziecko nie musi mówić, pokazuje na obrazkach, ale nie tylko – np. ustawia na planszy figurki, które reprezentują członków rodziny. Terapeuta rozpoznaje w ten sposób m.in., jak blisko są ze sobą członkowie rodziny, kto stoi najwyżej w hierarchii, jak dziecko widzi relacje w rodzinie. Taka forma wykonawcza mniej obciąża emocjonalnie niż pytania wprost. Na podstawie wyników tego testu możemy się zorientować, jaka jest spójność rodziny, hierarchia, elastyczność rodziny, jak dziecko postrzega poszczególnych członków rodziny, z którymi jest najsilniej związane.

Wiek: 6-14 lat.

• **Skala Oceny Rodziny SOR:** kwestionariusz dostępny dla wszystkich członków rodziny. Tak sformułowany, że 12-latek jest w stanie samodzielnie go wypełnić. Zaleta: możemy porównać postrzeganie relacji rodzinnych przez poszczególnych jej członków – dzieci i dorosłych. Bada: spójność, elastyczność, komunikację wewnątrz rodziny.

Wiek: 12 lat i więcej.

• **Skala Postaw Rodzicielskich SPR-2:** kwestionariusz, który sprawdza relacje na linii rodzice – młodzież z perspektywy dziecka. Bada postawy rodzicielskie pod względem autonomii, bliskości, konsekwencji wychowawczej.

Wiek: 13-20 lat.

- **Kwestionariusz Relacji Rodzinnych (KRR):** kwestionariusz przeznaczony do badania relacji rodzinnych w percepcji młodych ludzi. Pozwala ocenić rodzinę w całości, jako system, ale również relacje w poszczególnych diadach. Bada: spójność, komunikację, autonomię w relacjach matka – dziecko i ojciec – dziecko, a w przypadku oceny całego systemu również tożsamość rodziny.

Wiek: 15-20 lat.

- **Kwestionariusz Relacji z Rodzeństwem KRR w okresie adolescencji:** kwestionariusz, który może stanowić uzupełnienie KRR, bada zaniedbywany obszar relacji między rodzeństwem. Szczególnie sprawdza się w diagnozowaniu rodzin z dzieckiem z zaburzeniami rozwojowymi. Kwestionariusz składa się z trzech skal: Spójność, Komunikacja, Rywalizacja.

Wiek: 12-25 lat.

Przyczyną zaburzeń zachowania u dziecka mogą być złe relacje między rodzicami

---

- Zaburzenia zachowania u dzieci mają w swej genezie, oprócz ich biologicznego podłoża, także tło społeczne, czyli styl relacji obowiązujących w konkretnej rodzinie. Już w fazie prenatalnej, czyli na długo przed urodzeniem, płód jest podatny na destrukcyjne czynniki środowiskowe, takie jak: opuszczenie fizyczne lub emocjonalne przyszłej matki, kiedy ciąża jest niechciana przez nią lub ojca dziecka, doświadczenie przemocy psychicznej, znaczącej ingerencji medycznej (na przykład operacji chirurgicznej) albo biedy i innych, obciążających kobietę czynników, generujących u niej poczucie lęku.

Badacze traumy zauważają, że już tego typu doświadczenia płodowe skutkują zwielokrotnieniem się czynników ryzyka zachorowania w dzieciństwie, a nawet w dorosłości na depresję, schizofrenię, przejawiania dysfunkcji zachowania jak zaburzenia obsesyjno-kompulsywne, narcystyczne i szereg innych problemów zdrowia psychicznego i społecznego. Relacja dziecka z matką, a potem obojgiem rodziców (lub jej brak) są bezpośrednią przyczyną występowania problemów emocjonalnych u dziecka. Na gruncie akademickiej psychologii rozwojowej i systemowej terapii rodzin mówi się wręcz metaforycznie, że dziecko jest obrazem funkcjonowania rodziny, a każdy jego problem psychologiczny to rozpaczliwy apel o uwagę i miłość obojga rodziców.

Złe relacje rodziców ? Problemy dorosłych to problemy dziecka.

- Najczęstszą przyczyną zaburzeń zachowania u dziecka są złe, konfliktowe lub chaotyczne relacje rodziców. Dzieci podczas procesów rozpadania się związków lub samego rozvodu reagują regresem emocjonalnym i rozwojowym. Odmowa przebywania w przedszkolu, nieprzyjmowanie już przyswojonych pokarmów, powrót do ssania smoczka lub moczenia się, to symptomy zachwiania się systemu rodzinnego w konflikcie rodziców. Terapia dla rodzin pozwoli odzyskać spójność rodzinie, bo szereg zadań psychoedukacyjnych, w tym nauka porozumiewania się bez przemocy pomiędzy rodzicami dziecka, pozwoli wdrożyć program naprawczy w codziennym funkcjonowaniu rodziny. Psycholog rodzinny nauczy dorosłych, jak dawać dziecku poczucie bezpieczeństwa, nawet jeśli związek rodziców zostanie zakończony.

Dziecko otoczone opieką, kochane i szanowane, to dziecko, które nie rozwinię zaburzeń zachowania, nawet jeśli jego biologiczne funkcjonowanie wymaga wsparcia terapią dowolnego rodzaju. Stabilne, zdrowe relacje rodziców są podstawą dziecięcego poczucia bezpieczeństwa. Rodzina to system powiązań świadomych i nieświadomych. Dziecko tego nie rozumie intelektualnie i dlatego reaguje poprzez emocje. Zaburzenia zachowania u dziecka wymagają wyleczenia zakłóceń relacji w rodzinie, najczęściej zaś rozwiązania problemów związku jego ojca i matki.

Czym skorupka za młodu nasiąknie... czyli kilka porad , by dziecko było szczęśliwe

---

- 1. Traktowanie z szacunkiem własnych rodziców
- W końcu to Ty dajesz świadectwo dziecku, bądź antyświadectwo tego, jak należy traktować rodziców. To właśnie Ciebie obserwują i od Ciebie uczą się, w jaki sposób komunikować się i jaką przyjąć postawę w relacji z własnymi rodzicami.

2. Traktowanie z szacunkiem współmałżonka

Nie tylko z obserwacji relacji rodzice-dziadkowie, ale także – i chyba przede wszystkim – dzieci uczą się szacunku i miłości właśnie od Ciebie i Twojego współmałżonka. Patrzą, w jaki sposób zwracacie się do siebie, jak reagujecie na potrzeby ukochanej osoby, jak okazujecie miłość. Kiedy Wy jesteście sobie bliscy, potraficie odnosić się do siebie z szacunkiem i pomimo trudniejszych dni pokazujecie swoim dzieciom, że następuje pojednanie, to w ich oczach zyskujecie szacunek.

3. Traktowanie dzieci poważnie

Wiadomo, że komunikacja z dziećmi odbywa się na ich poziomie, ale to, co właśnie komunikują, Tobie może wydawać się blahe, choć dla Twojego dziecka to aktualnie coś bardzo ważnego.

Dziękuję za uwagę
Anna Kwaśniewska

Wykaz źródeł :

1. Lewandowska-Walter A., Błażek M., Bruski W., *Diagnoza Więzi Rodzinnych Dzieci i Młodzieży*. Gdańsk: Pracownia Testów Psychologicznych i Pedagogicznych.
2. Lewandowska-Walter A., Błażek M., Test Relacji Rodzinnych TRR. Gdańsk: Pracownia Testów Psychologicznych i Pedagogicznych.
3. Margasiński A., Skale Oceny Rodziny SOR. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.
4. Lewandowska-Walter A., Połomski P., Peplińska A., *Kwestionariusz Relacji z Rodzeństwem KRR w okresie adolescencji*. Gdańsk: Pracownia Testów Psychologicznych i Pedagogicznych.
5. Strona Centrum Terapii Rodziny

Źródła internetowe :

1. [Przyczyną zaburzeń zachowania u dziecka mogą być złe relacje między rodzicami - \(rodziceidzieci.com\)](http://rodziceidzieci.com)
2. [Jak rodzinne relacje wpływają na przyszłość naszych dzieci? \(aleteia.org\)](http://aleteia.org)